
BEGRAVEN

&

GRAFSTENEN

IN DE HERVORMDE KERK TE ZUIDLAND
VAN 1411 TOT 1828

Overgenomen uit:

"Grepen uit de geschiedenis van Zuidland",
Johannes van Toledo, 1928

Onderstaande is overgenomen uit het boekwerkje:

"Grepes uit de geschiedenis van Zuidland"

geschreven door de heer Johannes van Toledo en bewerkt door Hr. L. Noordam in 1992.

Johannes van Toledo heeft dit boekje in 1928 geschreven.

Het boekje is voor de prijs van € 6,00 (februari 2004) te koop bij het streekarchief Voorne-Putten en Rozenburg dat gehuisvest is in Brielle, de Rik 22. (indien voorradig)

Uiteraard is er in het geschrift niets veranderd of toegevoegd, dus de spelling is die van de jaren twintig.

Wie was Johannes van Toledo?

De heer Johannes van Toledo werd geboren te Oostvoorne op 15-05-1854, als zoon van Jacob van Toledo en Krijna Marsman. Hij huwde op 7 april 1878 te Geervliet met Cornelia Jannetje Oversteeg, het echtpaar kreeg 10 kinderen, waarvan er minstens vier later ook in het onderwijs werkzaam waren. In 1880 kwamen zij naar Zuidland alwaar hij werd aangesteld, eerst als hulponderwijzer, en al spoedig als onderwijzer op de Openbare lagere school te Zuidland.

Tevens was hij geruime tijd voorlezer en voorzanger in de Ned. Hervormde kerk. In 1922 werd hij gepensioneerd en vertrok hij naar Schiebroek alwaar hij op 3 aug. 1929 stierf.

Hij was ook de eerste benoemde organist op het nieuwe orgel in 1897. Daarover later meer.

Niet alleen van Toledo heeft onderzoek naar de grafstenen gedaan maar ook mr. P.C. Bloys van Treslong Prins in 1917. Deze zijn beschreven in het boek:

"Genealogische en Heraldische gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Zuid-Holland. Deel 2B"

Uitgegeven door uitgever A. Oosthoek - Utrecht - 1922.

De eventuele aanvullingen die beschreven zijn door Bloys van Treslong Prins en niet door van Toledo zijn beschreven zijn in een kader geplaatst.

Al die mensen, het moeten er duizenden(*) zijn, die begraven zijn rondom de kerk, zeker zo'n 500 jaar lang. Deze anoniemen worden niet genoemd, hoewel ze toch ook belangrijk waren, voor een deel weten we hun namen omdat ze zijn opgetekend in de lidmatenboeken van de kerk, voor een ander deel is er niets over ze bekend. Zonder deze, meestal eenvoudige mensen zouden die z.g. belangrijke mensen niets hebben betekend.

Hopende U met onderstaande een genoegen te kunnen doen,
Met vriendelijke groeten,

Bas Molengraaf

Archivaris Hervormde Gemeente Zuidland.

*)

In het jaar 1632 had Zuidland ±1700 inwoners.

(bron: "Zuidland, dorp uit het niet" door S. de Hoog)

In het jaar 1851 had Zuidland ±1520 inwoners waarvan er 25 niet tot de Hervormde kerk behoorden.

(bron: Aardrijkskundig woordenboek van A.J. van der Aa uit 1851)

Het begraven.

Alle volkeren, waarvan de geschiedenis melding maakt, hebben door de verschillende wijzen, waarop ze de lijken van hun afgestorvenen bezorgden, uitdrukking gegeven aan den eerbied of de liefde, die zij gevoelden voor hen, die de dood hen ontrukte, en tevens, zooveel mogelijk zichtbaar aan te toonen, hoe zij zich het leven hiernamaals voorstelden. De oudste bewoners van ons land, waarvan we, vooral door de nasporingen van Professor Holwerda in de laatste iets weten, begroeven hun Vorsten en plaatsten groote steenen op hun graven, Hunebedden.

De lateren Germanen verbrandden hun afgestorvenen onder plechtigen ceremoniën, soms zelfs met strijdros, wapenen, jachthonden of vrouw, kinderen en bedienden, op de wijze van sommige Indiërs.

De eerste Christenen brachten hierin weer verandering en gaven de voorkeur aan het begraven van hun lijken, en wel - wellicht uit vrees voor grafschennis door de hun omringende heidenen - zoo dicht mogelijk bij hun woningen of in of bij hun heilige plaatsen; wat gehandhaafd bleef, ook toen er geen heidenen meer waren, die de schennende hand naar het stoffelijk overschot der vereerde dooden konden uitsteken.

Het begraven in en om de kerken duurde voort tot in, en zelfs geruimen tijd na de Fransche overheersing. Napoleon was het, die door de dringende voorschriften van 1811 hieraan een eind trachtte te maken, voorschriften die, hoewel met de beste bedoeling gegeven, van de zijde van de bevolking den meest intensen heimelijken tegenstand ondervonden en die dan ook bij Napoleons val in 1813 nog onuitgevoerd waren en bleven tot in 1828, zoals we later zullen zien, het bestuur van ons dorp de verdienste ervan erkende door onze tegenwoordige begraafplaats te stichten.

In den Katholieken tijd meende men zijn afgestorvenen meer eerbied te bewijzen, naarmate ze dichter bij het altaar, de heiligste plaats in het heilige gebouw, een laatste rustplaats bezorgde. Door de overheid, die ten allen tijde ten behoeve der Gemeenschap geld noodig had, werd vroeg en laat van die omstandigheid partij getrokken om aan geld te komen, en dat nog wel zonder dat door de betalers eenige ontevredenheid geuit werd, zooals meestal door gewone belastingverschuldigten. Voor de grafstenen in de kerk werden hooge huren betaald, terwijl de beschikbare ruimte bij de kerk naar de draagkracht der parochianen in drie afdelingen werd gesplitst, waarvan een tot begraafplaats der onvermogenden diende. De rijke ingezetenen, die hun dooden in de kerk begroeven, hadden tevens tegen extra betaling het recht, op hun graven een steen met inscriptiën, "grafzerken" te doen plaatsen. Van die steenen waren er in ons kerkgebouw vóór den brand nog eenige in min of meer geschonden staat aanwezig. Na den brand bleek er geen enkele meer te bestaan, dank de Vandalistische wijze, waarop de muren der ruïne naar binnen werden omver gestooten. Gelukkig had schrijver dezer regelen, vóór den

brand spelenderwijze alle zichtbare steenen in de Nieuwe kerk, het Koor en het Kooreinde geregistreerd, daarover later meer.

Kan het begraven in en bij de kerk strekken als bewijs voor de liefde en eerbied hun afgestorven toegedragen, die eerbied werd niet door alle dorpelingen ten alle tijde op passende wijze getoond. Ordonnantiën omtrent het weren van graften, het hakken, timmeren, bleijken en wassen, het weiden van scapen, varckens, gansen of ander gedierte op 't kerkhof, het koten, ballen, enz. enz. met zwaardere of lichtere strafbedreiging waren anders niet nodig geweest. Deze alle wijzen op grove en stootende versterking van der dooden rust.

Over dit onderwerp volgt nog een en ander in het hoofdstuk "de Hervorming"

Bij het bezichtigen der grafzerken in de kerk voor den brand, viel het spoedig op, dat op een en dezelfde steen twee inschriften waren gebeiteld, die verschillende datum voerden en volstrekt geen betrekking hadden op de leden van eenzelfde familie. Dat was o.a. het geval met den steen, die in prachtige opgehakte Gothische letters tot randschrift had:

**“Hier leijt begraven Jan Gerritsz. Visscher.
Hij sterf in `t jaer aᵒ 1569 in September.
Ende Nele Adriaensdr., sijnder huijsvrouw was.
Sij sterf aᵒ 1569 in Februario.“**

In het midden van dien steen stond met Latijnsche kapitalen:

**“Hier leit begraven Pieter Jansz. Boelhouwer,
oudt sijnde 43 jaer,
starf op den 4 November in 't jaer ons Heeren anno 1629” .**

Om te begrijpen, hoe dat zoo gekomen is, leze men de volgende ordonnantiën (zooals men er na dezen datum herhaalde malen vindt), in onze spelling weergegeven:

"Op heden den 4e October 1663, is door Schout en Schepenen gekeurd en geordonneerd, dat al degenen, die zerken in de kerk van Zuidland hebben en deze begeeren te houden, dat zijlieden op Woensdag 31 October 1663 zullen komen bij Schout en Gerechte van Zuidland en dezelve zullen hebben aan te laten teekenen en daarvan gehouden zijn aanstonds te betalen het geheele grafgeld, en zeven jaren na die eerste aantekening dezelve wederom aan te geven, en alsdan wederom gehouden wezen het geheele grafgeld te betalen en zo vervolgens alle zeven jaren op straffe, dat de nalatigen verstoken zullen zijn van hun zerken en deze aan de kerk zullen komen te vervallen",

Ter ordonnantie van Schout en Gerechte van Zuidland,

w.g. G. Pasquier.

Elke zeven jaar moest de betrokken familie dus om het eigendomsrecht over steen en graf te behouden weer het grafgeld betalen. En werd dat niet gedaan door verminderde belangstelling, verdwijning of verarming der familie, dan verviel de steen in volle eigendom aan de kerk, die hem weer aan een andere familie kon verkopen. Het oude liedje dus, een middel om aan geld te komen. Erg of ergelijk zal men dat wel niet vinden; maar erg en ergelijk was het, dat dientengevolge menige mooie steen werd ontsierd en eenige randschriften werden uitgehakt. Ontsierd! Ja, hoe was het hoofd van den levensgroot geteekende Priester in misgewaad op de grafsteen van Pastoor Lieve Claes onzichtbaar gemaakt door het inhakken van een grafschrift voor Schout Cornelisse !

En wat een bespottelijk voorwerp maakte de familie Palinck van den steen van Pieter Heinszoon aᵒ 1577. En hoe te oordeelen over het vandalisme gepleegd, o.a. door de familie Magepaert, die het randschrift van een oude steen liet uitbeitelen, en dat geheel noodeloos, en zodoende de nagedachtenis van den doode voor wien de steen oorspronkelijk gediend had, voor immer uit de geschiedenis wischte.

Vele steenen, die vóór den brand in ons kerkgebouw aanwezig waren, hadden door hun bijna onleesbaar en onbeduidend opschrift weinig waarde voor de kennis der familiën van ons dorp. Anders is het met de steenen, welker inscriptiën spreken van Jan Heyndericksen van Rije en zijn huisvrouw Adryaenae Jans 1500-1547; Leendert Willemsen Hogenhock en zijn dochters en zonen, 1642, Jan Jans van Almonde, 1606, Marya Philips, 1618, Maria Hiole, 1628, Marya Pasquier huisvrouw van Willem Leendertsen Hogenhock, 1653; de beide Pastoors, Lieve Claes 1472 en Arent Cornelisz Priester, geestiqhe, 1512, de familiën Palinck, Roest, Boelhouwer, Magepaert, enz.

Men vond er zerken bij, die uitmunten door nette bewerking, en welker sierlijke letters en familiewapens getuigden van rijkdom, o.a. de Palincks; maar er waren er ook die aantrokken door aandoenlijke eenvoud:

**“Hier leit begrave Cornelis Heindrickxz Weever,
en is gesturve den 2 Julij Aᵒ 1615 out sijnde 67 jaren”.**

Of:

**"Hier leyt begraven Meester Franck Leendertsz,
sterf 2 Januario Aᵒ 1603”.**

Die eerstgenoemde steen, hoe eenvoudig die ook was, verdient nader onze aandacht; Tussen het getal 67 en het woord jaren was aangebracht een schuin kruis, voorstellende het gewirwar van scheering en inslag van den weefstoel; op het midden van dat kruis stond de spoelhamer,

en in de drie overige hoeken van het kruis waren aangebracht de letters C(ornelis) H(eindrickxz) W(eever).

Een en ander moest dus dienen als het persoonlijk wapen van de overledene. En waarom nu juist deze steen zoo onze aandacht trok? Omdat ze, helaas sprak van aldoorgaand verval van ons dorp en van den achteruitgang van de eenmaal zoo hoogstaande scheepvaart, handel en nijverheid. Met dezen Cornelis Heindrickxz is onze laatste wever van eenige beteekenis ten grave gedaald en ook voor deze tak van nijverheid het tijdperk van bloei in ons dorp afgesloten. In een hoofdstuk "Weezenzorg" hopen we gelegenheid te vinden, aan te toonen, hoe in het college van Schepenen bij de aanvaarding van hun waardigheid (en van oudsher) op het hart werd gedrukt, de zorg voor de "wesen en der wesen goederen". Met hoe groote nauwlettendheid de Heeren Schepenen zich van dien hun opgelegden plicht kweten, blijkt telkens weer uit de notulen der "weesen besteedinghe". Moeilijk zijn menigmaal die notulen te ontcijferen, maar ruim worden we voor die moeite beloond, als we zien, met welke aandoenlijke liefde de Heeren Schepenen trachtten verband te leggen tusschen de belangen van ons dorp en de belangen onzer weezen, geen kosten ontziende om, al naar de aanleg der weezen, beide belangen zoo consciëntieus mogelijk te bevorderen. Hoe blijkt ook daaruit, dat ze open oog hadden voor het dreigende verval onzer weefindustrie en hoe ze met alle macht trachtten, dat verval te keeren, door weesjongens met goeden aanleg bij beroemde wevers uit dien tijd, in ver verwijderde dorpen soms in de leer te doen. Maar door de hand over hand toenemende verzanding van de Bornisse en daardoor de afsnijding van ons dorp van de welvaart brengende verkeersweg, was het verval niet meer te keeren, en hadden Schepenen soms succes op hun pogen, bleek een weesjongen tot mannenwaarde gekomen, zich tot een flinke wever te hebben ontwikkeld, dan dacht hij er niet aan naar ons dorp terug te keeren, maar vestigde zich elders. Een volledige opsomming der grafstenen, die ik vóór den brand in de kerk vond, hoop ik later te geven. Over de merkwaardigste steenen hier nog een en ander.

Bij den hoofdingang lagen twee steenen, die van groot belang waren voor de geschiedenis van het geslacht Van Almonde. Van dit geslacht is ons het meest bekend Philips van Almonde, den grooten Briellenaar, die in de strijd ter zee tegen onze vijanden den lande zulke gewichtige diensten bewees en die van 29 Mei tot 3 Juni 1692 bij La Hogue de bekende glansrijke overwinning op de Franschen behaalde. Deze zeeheld werd te Brielle geboren 30 December 1645 en stierf 8 Januari 1711. Hij werd in zijn geboorteplaats begraven, waar tevens in de Catharinakerk een prachtige (helaas gescheurde) gedenksteen van wit marmer met gouden Latijnsche inscriptie werd aangebracht. De beide straks bedoelde steenen waren ernstig

beschadigd, doch de opschriften behoorlijk leesbaar. De eerste vermeldde in opgehakte Latijnsche letters:

" Hier leijt begraven Jan Jansz van Almonde, in sijn leven Secretaris van Westenrijck. Hij sterf 9 Januarie Aᵒ 1606".

De tweede steen vermeldde:

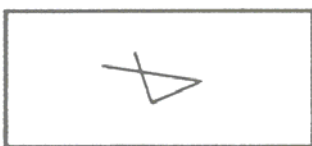
" Hier liggen begraven Marija Philps, gestorve in December 1618, ende Marija Hiole, gestorve den 30 December Aᵒ 1628, beide huisvrouw van saliger Johan van Almonde, in sijn leven Secretaris van Westenrijck" .

Onder deze steen dus de beide vrouwen van Johan van Almonde, maar deze Johan van Almonde zelf, die toch in 1628 reeds overleden was, werd zijn gebeente niet gedekt door een steen? Werd misschien in den tijd van 1638 - 1648 bij de ingrijpende inwendige verandering der inrichting van de kerk vergruisd of is op die andere wijze verloren gegaan? Mogelijk is het, want met al mijn zoeken heb ik ook een drietal andere steenen, waarvan ik zeker weet, dat ze er geweest zijn, niet kunnen vinden. Hoeveel en welke kinderen uit zijn eerste en tweede huwelijk zijn voortgekomen is mij gedeeltelijk onbekend.

Waarschijnlijk was het tweede huwelijk kinderloos en zeker is het, dat alle kinderen uit het eerste huwelijk uitgezonderd Maartjen = Maritgen = Maria zich metterwoon in den Briel gevestigd hebben. Wanneer? Vóór 1639, is al wat ik kan antwoorden. Deze alleen hier achtergebleven dochter van J(oh)an van Almonde, Maartjen, Maritgen of Maria, zooals ze op verschillende plaatsen genoemd wordt, was gehuwd met Jan Gerritsz. Paschier, die zich later noemde en schreef: Johan Gerards Pasquier. Deze was als Secretaris van Westenrijck haars vaders opvolger. Was nu Maria van Almonde ook gescheiden van haar broer Pieter van Almonde, gehuwd met Maria Cleijdijs, van haar broer Johan van Almonde, gehuwd met Bastiaentgen Isaqs van Son en haar Zuster Cornelia van Almonde, huisvrouw van Isaäk Isaegsz. van Son,- de hartelijke toegenegenheid was er niet minder op geworden, wat bleek telkens bij den doop van een der vier kinderen van Maria. Bij den doop van haar oudste, Gerrit, stond als getuige haar schoonzuster Maria Cleijdijs 27 Maart 1639; bij den doop van haar dochter Janneken, 1 December 1641, kwam haar schoonzuster Bastiaantjen Isaägs van Son daartoe over en bracht haar zuster Marchien van Son mee; bij den doop van Phijlippus 27 November 1644 trad haar zuster Cornelia als Méter op, evenals bij den doop van haar dochter Cornelia, 17 November 1647. Op nog een bijzonderheid, die te zien was aan sommige dezer grafsteenen, moeten we een oogenblik onze aandacht vestigen en dan nemen we afscheid van deze, helaas, alle vernietigde, stille getuigen.

Zeker heeft menigeen, die vóór den brand onze grafzerken eens een oogenblik aandachtig bekeek, opgemerkt, dat op sommige ervan, blijkbaar met zorg aangebrachte, raadselachtige lijnen en figuren voorkwamen. Ik bedoel niet de persoonlijke wapens of de familiewapens op de steenen van Pietertie Jacobs, Maertien Jacobs, Leendert Willemsen Hogenhock, de Van Almondes, de Palings, Pieter Heinsz. en anderen, maar wel de lijnen en figuren, nu eens bloot, dan weer op sierlijk schild, op de zerken van Jan Gherritsz. Visscher, Pieter Jansz. Boelhouwe, de Familie Roest, Jacop Tonisz Magepaert en Meester Franck Leendertsz. (Zie Hoofdstuk "Grafplaten".

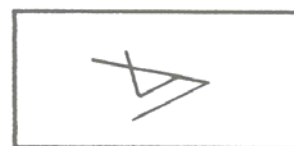
Aan de hand van de oudste manuscripten, betreffende Westenrijk, die ik het voorrecht had te mogen inzien, bleken mij die lijnen en figuren hun oorsprong te hebben in den tijd, toen het aantal analphabeten, ook onder de aanzienlijke ingezetenen van ons dorp nog zeer groot was. Onder de keuren en ordonnantiën en onder officiële acten, komen er eenige voor, die door alle magistraten of door de belanghebbende persoonlijk moesten worden voorzien van hun naam of van hun handmerk. Op de schoolbanken genoten we al, als Meester ons vertelden, dat Karel de Groote, toen hij nog niet schrijven kon, dus vóór zijn veertigste jaar, wanneer hij onder eenig stuk zijn handmerk moest plaatsen, zijn geheele rechter hand in een vat inkt dompelde, om die daarna onder het stuk af te drukken, en wij jongens deden het tersluiks, al was het maar met één vinger, in den inktkoker na. Onze voorzaten gingen in dit opzicht practischer en minder omslachtig te werk; elk Schepen, die niet schrijven kon plaatste zijn eigen teeken onder het stuk, de een een staand kruis, de ander een liggend kruis, een derde een driehoek, een vierde een loodlijn met twee dwarslijnen, enz. enz. Bij vergelijking van die teekens onder de verschillende stukken, blijkt al spoedig, dat de zoon zich daarbij van hetzelfde teeken bediende, met dien verstande, dat hij door het aanbrengen van een nieuw lijntje hier, of een streepje daar, eenige variatie aanbracht. Zoo plaatste Jan Adriaensz. Langedam een scheef kruis (afb. 1), waarvan de onderste punten door een lijn vereenigd waren: Zijn zoon Adriaen Janssen Langedam plaatste als handmerk later datzelfde teeken, maar trok nog een lijn evenwijdig aan genoemde vereenigingslijn (afb. 2); de kleinzoon Hughe Ariensz. Langedam trok in het handmerk zijns vaders een der kruislijnen door tot aan de evenwijdige lijn (afb. 3):

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

Zoo ontstonden als handmerk voor verschillende familiën soms zeer eigenaardige figuren, waarin het oorspronkelijke teeken toch steeds te herkennen viel. Later toen de schrijfkunst meer algemeen werd, verloren wel deze handmerken hun beteekenis als zoodanig, maar toch bleven ze bij vele familiën in eere, als een herinnering aan vader, grootvader of overgrootvader en kregen ze weer waarde als een soort onderkenningsteeken voor de geheele familie. Volgens deze redeneering zijn de figuren op de grafplaten van enkele in de kerk begravenen niet meer geheel onverklaarbaar. Men zie de platen van Pieter Geeredse de Roust, van zijn zoon Jacob Pieters Roest, van Meester Franck Leendertsz, van Schout Cornelis Cornelisse vá Goere en van Já Gherretsz. Visscher.

Toen eenmaal mijn aandacht door die kabalistische teekens getrokken was, heb ik ze ook wel elders aangetroffen, dan in oude acten en op grafsteen. Menigmaal in oude gevels, ook buiten Zuidland.

Lijst van grafsteenen,
aanwezig in de kerk van Zuidland vóór
den brand van 22 Juni 1918.

1. De oudste grafsteen was van een geelachtige stof, veel gelijkende op zandsteen, evenwel niet korrelig, maar eerder vettig bij 't aanvoelen. En hoewel ze op een gunstige plaats lag, in den hoek bij den hoofdgang, waar niet geloopt werd, zou ze het niet ruim 5 eeuwen hebben uitgehouden, indien ze werkelijk van gewone geelachtige zandsteen ware geweest. De afmetingen waren 43 bij 94 cm. Zeer gering dus in vergelijking der andere grafplaten, hoewel de blauwen zerken van Mr. Franck Leendertsz en van Cornelis Heindricksz. Weever ongeveer dezelfde afmetingen hadden. Het vrij goed bewaarde opschrift luidde:

Herick Geersz.
Scoout v^a Westerick,
starf A^o.D^o. MCCC ende XI,
Meije VII dagh.

Deze steen dateerde dus uit den tijd, toen de Goidijk nog niet bij den Haasdijk was aangesloten en de Westenrijk nog in open verbinding stond met de Wiedele of Bornesse en Spui. Bij deze steen heb ik zoolang Uw aandacht gevraagd omdat die bewijst:

1. Dat Westenrijk in 1411 al bewoond was;
2. dat Westenrijk toen al een geregeld Gemeentebestuur bezat.
3. dat de kerk van Westenrijk toen al bestond, en;
4. dat toen waarschijnlijk de nieuwe kerk al aangebouwd was.

2. De tweede steen, waarop een levensgroot Priesterbeeld in misgewaad was gebeiteld, heeft in het koor gelegen, tot dat dit in een groote vergaderzaal werd veranderd. Toen werd deze steen, sterk geschonden ingemetseld in den oostmuur van de Nieuwe kerk, rechts van de consistoriedeur . Het opschrift luidde:

**Hier leit begrave Lieve Claes,
Pastoor van deese kerck,
die starf int jaer MCCCC en LXXII
op ten XXVII sten dach van Junio.
bit voor hem.**

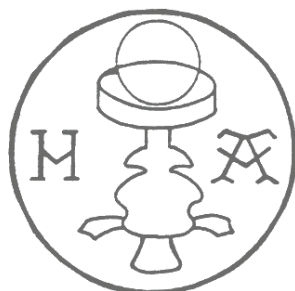
Bloys van Treslong Prins:
Als sterfmaand geeft hij op: January.
(In de hoeken de zinnebeelden der Evangelisten)

-
3. Int jaer MCCCCLXXXVI de XXVI dach in December steerf

**Marige Domis Vranckeß dochter,
Jacop Lenaertszoons wief sij was.
Bidt voor die zijelle.**

-
4. **Hier leijt begravé heer**

**Arent Cornelisz. Priester,
die gheslige was en sterf in tjaer XV c en XII, de VI dach
in Januario. Bidt voor de zijelle.**

5. **Hier leit begravé**
Cornelis Pijetersboen die Herder,
sterf in tjaer ons Heeren XV XXIII den XI dach in Meij.

6. **Hier leit begraven,**
Marike Florisdochter vá delft,
Ariaen Meijnaerts huijsvrouw,
starf aᵒ dᵒ XV c en XXIII ses daghe in april.

Bloys van Treslong Prins:
Hij geeft i.p.v. Ariaen Meijnaerts, Ariaen Wille als echtgenoot.
Ook voegt hij de naam van Gerrit Janse van der Bijl er aan toe.

7. **Hier leijt begravé**
Jan Heijndericksen vá Rije,
sterf aᵒ XV c XLVII de XI Octob
en
Adrijaenae Jans sij huijsvrouw,
sterf aᵒ XV c 13 Sept.

8. **Hier leijt begravé**
Jacob Ariaenzoon Spoen,
Scepe van Westenrijck, starf 12 Junie 1561.

9.

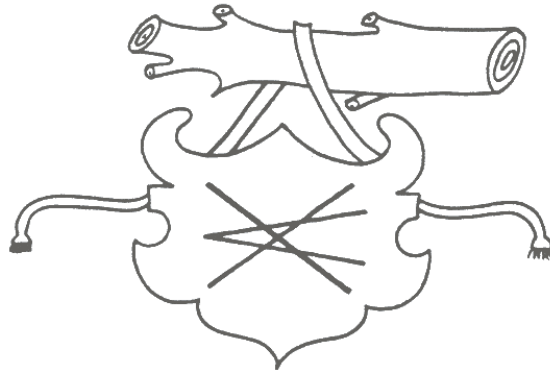
Hier leijt begravé

Jan Gherretsz. Visscher.

Hij sterf int jaer aᵒ 1569 in September.

Ende Nele Adriaensdr. sijnder huisvrouw was.

Sij sterf aᵒ 1569 in Februario.

10.

Hier leit begraven

Domis Pijrsz

Die sterf den 17 November 1574.

Bloys van Treslong Prins:
Hij geeft i.p.v. 1574, 1587 aan als sterfjaar.

11.

Hier leit begraven

Adriaen Jacobsz. Spoen

in sijn leven Schepen van Westenrijck.

Starf 5 Junio 1575.

12.

Hier leijt begraven

Piter Heijnsz.

Hij sterf int jaer aᵒ 1577 in Meije 25 dach.

<p>Bloys van Treslong Prins: Hij geeft i.p.v. Piter de naam Pieter. (Wapen: 3 sterren, twee maal op de zerk voorkomende)</p>
--

13.

Hier leijt begraven

Mr. Henrick Jansz. Pijl,

in sijn leven Secretaris van Westenrijk.

Hij sterf 15 Meije 1583.

14.

Hier leijt begraven,

Jan Jansz. Messler

starf den 15 December Aᵒ 1590.

15. **Anno 1594 den 13e Maart sterf**
Neltgen Willemsdogter de Vet

Bloys van Treslong Prins:
Als wapen een scheprad.

16. **Hier Leijt begraven Meester**
Franck Leendertszoon
sterf den 2e Januario A ϕ 1603.

17 **Hier leijt begraven**
Jan Cornelisz. Cruijswegh,
Hij sterf den 7e dach Meij a ϕ 1605.

18. **Hier leijt begraven**
Lijsbet Jansdr.
de huisvrouw van Cornelis Jansz. Boenisse,
en starf op den 27e Meij anno 1605.

19.

Hier leijt begraven,
Jan Jansz. van Almonde,
in sijn leven secretaris van Westenrijck.
Hij sterf den 9 Janvarie A^o 1606.

20.

Hier leijt begraven
Jacob Leendertsz
Palinck.

In sijn leven Dijkgraef van Suitlant,
Sterf den 19 Juni Anno 1607.

Bloys van Treslong Prins:
Hij geeft i.p.v. Jacob Leendersz. Palinck,
de naam Jacob Pietersz. Palick.

21.

Hier leit begraven,
Cornelis Cornelisse van Goere,
in leven Schout van `t Suitlant.
Starf op ten 12e October 1612.

22.

Hier leit begraven

Cornelis Heindrickxz. Weever

en is gesturven den 2~ Julij A^o 1615 out sijnde 67 jaren.

Bloys van Treslong Prins:
(Hij was de laatste baas wever te Zuidland)

23. `

Hier leit begraven

Pieterdien Ariensdr. Overthein

out sijnde 17 jaer, sterf op den 12~ Janvarius

in t jaer ons Heeren Anno 1626.

24.

Hier liggen begraven
Marija Philps
gestorvè in December Aᵒ 1618,
ende
Mariia Hiote,
gestorvè den 30 December 1628 beide huisvrouw van
Saliger Johan van Almonde, in zijn leven
Secretaris van Westenrijck.

Bloys van Treslong Prins:

Omtrent deze van Almonde`s vermeldt de N. R. Ct. Van 26 Juni 1918 het volgende:
De kinderen, gesproten uit de huwelijken (vermoedelijk slechts uit het eerste, omdat het tweede kinderloos zal geweest zijn) van de evengenoemde Johan van Almonde, vertrokken op één na naar den Briel, waar dus kwamen te wonen: Johan van Almonde (geh. met Bastiaentgen van Son), Pieter van Almonde (geh. met de zuster van de vermaarde zeekapitein Jacob Cleijdijsck, en hoogstvermoedelijk de vader van den zeeheld Philips van Almonde en Cornelia van Almonde (geh. met Isaäk van Son). Alleen in Zuidland bleef achter Maritgen van Almonde en huwde daar met Johan Gerards Pasquier. Van haar kinderen trekt de aandacht een zoon, die 27 Nov. 1644 gedoopt werd, en wel omdat hij de naam Philippus ontving. Ruim een maand later, 30 Dec. 1644 werd in den Briel ook een Phillippus geboren, de latere admiraal Phillippus van Almonde. Belangrijk waren de opschriften op de Zuidlandsche grafsteen dus ook, omdat uit hen bleek, hoe de naam Phillippus in het geslacht Almonde gekomen is.

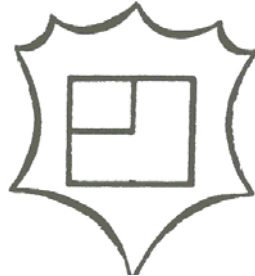
25.

Hier leit begraven

Pieter Jansz. Boelhouwer

oudt sijnde 43 jaer.

Starf op den 4~ November int jaer ons Heeren anno 1629.

26.

Hier leit begraven

Cornelis Michielsz. van der Wiel,

die wagemaker was, oudt sijnde 56 jaren,

starf den 21 Junius Aº 1636.

27.

Hier leijt begraven,

Cornelis Willemsz. Zeedijck,

oudt sijnde 71 jaren,

starf op ten 22~ Mei anno 1637.

28.

Anno 1639 op den 30~ October sterft

Adriaen Jacobse Overthein,

Borgemeester van `t Suitlant ende leit hier begraven.

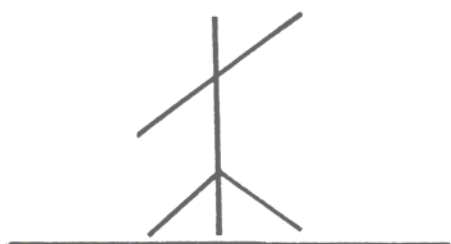
32. **Hier leijt begravè Meester**
Willem Lodewijcksz. de Labije.
Sterf den 17 Meij anno 1650, oudt 68 jaer.
-

33. **Hier leijt begraven**
Jan Willemssoon
genaempt Magerpaerd is gestorven
op den XVIII November Anno 1653.
-

34. **Hier leijt begraven**
Marija Pasquier
huisvrouw van Willem Leendertsz. Hoogenhouck,
gestorven den 18~ Januari Aº 1653.

Bloys van Treslong Prins:
Maija Pasquier was de dochter van Johan van almonde, secretaris van Westenrijck, en
Maritgen van Almonde, die weer de dochter was van Johan van Almonde en Marya Philips.

35. **Hier leijt begraven**
Leenthije Japick
de huijsfrou van Pieter Geeredse de Roust,
sterf op den 3~ September 1653.
Hier leijsdt noch begraven
Pieter Geeredse de Roust
sterf op den 29 October 1653.

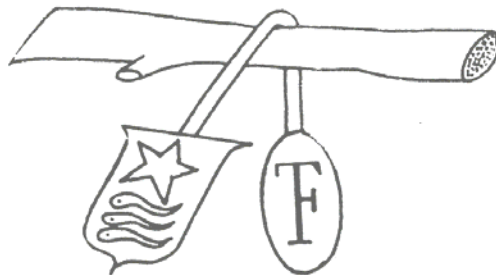

36.

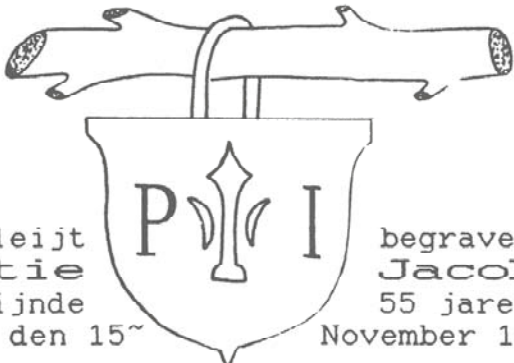
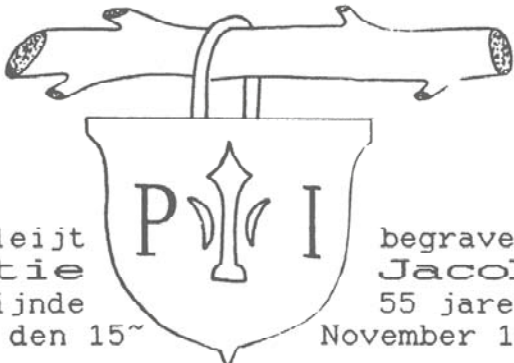
Hier leit begraven
Leendert Jacopse
Palinck. in zijn leven
Dickgraef van Suitlant,
oudt acht en seventich jaren
starf de sessentwintichsten Januari
XVI hondert drieenvijftich.

37.

Hier leijt begraven
Arentien Cornelisdochter
de huijsvrou van Jacop Leendertsen Palinck
out omtrent 31 jaren sterft op den 4~ November
anno 1653.

38.

Hier leijt begraven
Pietertie Jacobsdoghter
out sijnde 55 jaren,
sterf den 15~ November 1656.

39.

Hier leit begraven
Gerrit Janse
van der Bijl van t Hof
wedr. van Magdaleentje Jansdoghter.
Hij starf den 10~ Meij 1659.

40.

Hier leijt **Heijndrik** **begraven**
Kornelisz.
Portelweij
starf 7 Nov. 1664,
en sijn huijsfrou
Aarsje Willemsdr.
starf 3 Janvarius 1665.

Bloys van Treslong Prins:
Hij was boogschutter en hoofdman van het St. Jorisdigilde.

41.

Hier leijt begravè
Lenaert Claesz. Spoen
Schoudt van 't Suidtlant.
starf op den 9~ November anno 1672.
oudt sijnde 65 jaer.

42.

Hier leit begraven Meester
Franck Willermsz, de Labije.
sterf 24 Augustus 1688. oudt 77 jaer.

43.

Hier rust en leijt begraven

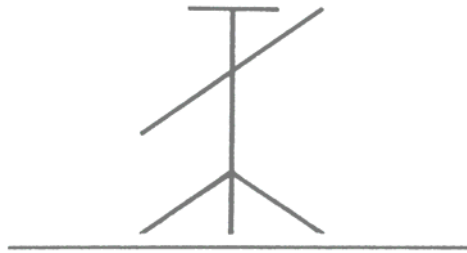
Jacob Pieters Roest.

(in sijn leven)

Heemraed en Scheepen van t Suitlant en Velgersdijck.

is gestorven den 12~ November 1702. out sijnde

60 jaar en 7 maanden.

44.

Hier legt begraven

Cornelis van der Meer.

In leven Dijkgraaf van de Polder Zuidland.

Overleden den 4 den Mei in den ouderdom van 44 jaren.

En begraven den 9 den Mei 1823.

Bloys van Treslong Prins:

Het wapen: een hart onder een kroon. In het hart de letters C. V. D. M.
Aan weerszijde van het hart een meerkol en een roos. Onder het hart een vogel.

Buiten de bovenstaande grafstenen van van Toledo heeft
Bloys van Treslong Prins er een aantal extra beschreven:

Hier leit begrave Hendrick Jac.....
Hij starf Januway anno 1629
(Een merk boven de letter W)

Hier leyt begraven Claerken Cornelis van Goeree
Out 43 jaer sterft den 28 Desember ao. 1629
(Wapen: een Hollandsche tuin)

Hier leit begraven Jacob Tonisz. Magepaerd
Oudt sijnde 38 jaer starf op den 12en November int jaer ons Heeren Ano.
1630 met sijn twee zoone van eener dracht Burger Jacopsz. en Jacob
Jacopsz. Den eersten starf den 25en December Ano. 1630
den tweede starf den 1en Januari Ao. 1631
(een merk tusschen de letters I.T.M.P.)

Hier leit begrave Cornelis Michielsz. van der Wiel
oudt sijnde 56 jaren starf den 21 Yuni aq 1636
(Een merk met een paard)

Hier leyt begraven Jacob Leendertsoon Palinck
Oudt sijnde 36 jaren sterff den 18 September anno 1644 en sijn soon
Bouwen Jacopsoon sterff den 13 October 1644 oudt sijnde 9 jaren.
(Wapen: Een dwarsbalk, vergezeld boven van drie palingen en beneden
een ster, helmteken: een vlucht.

De nieuwe begraafplaats.

Met de instelling, het begraven in en om de kerk, is het gegaan als met zooveel andere instellingen; eerst was ze door maatschappelijke en andere toestanden noodzakelijk en later, toen die noodzakelijkheid door gewijzigde toestanden opgeheven was, bleef de instelling uit overwegingen van geheel andere aard toch gehandhaafd, totdat de voorstanders geen andere argumenten meer wisten aan te voeren, steekhoudend genoeg om haar val te verhoeden.

Aanvankelijk was het begraven in en om de kerk noodig om lijk- of grafschennis door de omwonende Heidenen, die nog altijd hun lijken verbrandden, gemakkelijker te kunnen verhoeden. Later toen er geen Heidensche of niet- Heidensche handen meer waren, die tot schennis werden uitgestoken, werd de instelling toch in stand gehouden, omdat de gemeente door het gebruik van eeuwen er een heilige plicht tegenover hun dooden in was gaan zien en de Kerk de inkomsten, die er uit voortvloeiden, niet meer missen kon, en dat ondanks de nadeelen, die meer en meer in het oog begonnen te vallen. Wij die leven ruim een eeuw nadat het begraven in en om de kerk werd afgeschaft, kunnen ons moeilijk meer indenken in die toestanden. Gelukkig werden in een jaar zelden meer dan drie lijken binnen de kerkwanden ondergebracht. Maar wat moeten de kerkgangers van 100 en meer jaren geleden sterk zijn geweest, om het elke week twee of driemaal een paar uren te kunnen uithouden in een atmosfeer, bezwangerd met grafmiasmen, gezien ook de uiterst geringe ventilatie in het kerkgebouw. Ook het denkbeeld, zich te bevinden zoo nabij het ontbindende lijk van vader, moeder echtgenoot of kind, zal toch zeker menigeen ook minder aangenaam geweest zijn.

En omdat er niet enkel begraven werd in de "Nieuwe kerk", waar gedurende den dienst zich zelden kerkgangers bevonden, maar ook in het schip der Kerk, zijn er voorbeelden van dat de zitplaats van vrouw of moeder was vlaknaast, of zelfs op het graf van echtgenoot of kind.

Maar het opheffen van toestanden waaraan men reeds eeuwen gewoon was, eischt moed en een krachtige hand. Die beide scheen Napoleon in genoegzame mate te bezitten, toen hij in 1811, terstond na de vereeniging van ons land met Frankrijk, decreeteerde, dat het begraven in de kerken onmiddellijk zou gestaakt worden en het begraven binnen de kom der gemeente zoo spoedig mogelijk.

Hoewel niemand in ons dorp het waagde openlijk het gebod van den gevreesden Napoleon te weerstreven of er zich zelfs maar ongunstig in het publiek over uit te laten, - zelfs besliste voorstanders waren er nu heimelijk tegen, omdat het van de gehate dwingeland uitging. Het begraven in de kerk werd natuurlijk nagelaten, en hoewel het Conseil Municipaal, zooals toen de gemeenteraad heette, slechts zeer weinig leden er van harte toe meewerkte, scheen door

omstandigheden de kans zeer gunstig te staan, dat ook 't tweede gedeelte van het decreet spoedig zou uitgevoerd worden. In de onmiddellijke nabijheid van het dorp toch aan den Steenenweg lag een vrij uitgestrekt terrein, dat sinds verscheidenen jaren feitelijk zonder eigenaar was en waarnaar volgens de wetten van dien tijd het dorpsbestuur de hand maar had uit te strekken, om het zonder kosten tot gemeente-eigendom te maken: de goederen van de St. Jorisdoele.

De St. Jorisdoele, die gegrondvest reeds lang vóór de Hervorming, trots alle gebeurtenissen om zich heen, was blijven bestaan, nog tot in de tijd der Fransche overheersing, scheen nu ten doode opgeschreven. Al sinds verscheidene jaren waren de luidruchtige schiet- en andere wapenoefeningen der doelheeren en doelschutters niet gehoord en waren de klanken van hun regelmatig weerkerende feesten en drinkgelagen verstomd. Door den druk der tijden, was de lust om aan schietoefeningen en feestvreugde deel te nemen, verdwenen. In jaren hadden zich geen nieuwe schutters aangemeld; de oude waren overleden of verdwenen en men wist zelfs niet meer, wie de laatst gekozen doelheeren waren. Dat alles gevoegd bij den schijnbaar grooten ijver door t "Conseil Municipaal" in deze richting aan de dag gelegd, beloofde een spoedige uitvoering van Napoleons bevel in zijn geheel. Maar de toen reeds bekende Hollandsche draalkunst en besluiteloosheid in verband met den intensen geheimen tegenstand in en buiten de raadzaal, waren oorzaak, dat men midden November 1813, toen het Fransche bestuur hier eindigde, nog geen stap was genaderd tot verwezelijking van het doel: een begraafplaats buiten de kom der gemeente. En hoewel door den val van Napoleon en de vestiging van een eigen onafhankelijke regeering, de grondoorzaak voor den afkeer van dat bevel bij velen was verdwenen, het duurde nog tot 1828 eer de openbare meening in die mate gewijzigd was, dat eindelijk tot stichting van een nieuwe begraafplaats besloten werd, terwijl nog in 1823 een begrafenis in de kerk plaats had.

De openbare meening gewijzigd, ja, maar ook de omstandigheden. Toen nà 1813 het volksbewustzijn weer enigzins begon op te leven, ontwaakte ook weer, al was het in geringe mate, de lust in schuttersoefeningen. Nieuwe schutters vormde weer een vereeniging, nieuwe doelheeren werden gekozen, het terrein weer in gebruik genomen, het oude verwaarloosde, zeer vervallen gebouw weer, met zoo weinig kosten als mogelijk was, door onderlinge krachten, wat opgeknapt, en-.. ontstak het oude vuur,- het St. Joris gilde bestond weer! Ja, de kans op bestendiging ervan was zelfs gestegen. Doordien het gilde maar weinig leden telde, behoefde niet het geheele terrein in gebruik gehouden te worden en kreeg de instelling, buiten bezwaar

der leden, inkomsten, die konden dienen tot onderhoud van 't gebouw, door verhuring van een gedeelte van het terrein als tuingrond.

Na 1813 het gehate decreet dus van de baan, maar-niet lang. Want al had men zich diets gemaakt, omdat het van den dwingeland kwam, dat het slechts uitgevaardigd was, om den overwonnen landzaten te meer hun vernederende afhankelijkheid van den vreemdeling te doen gevoelen, nauwelijks waren na de groote gebeurtenissen van 1813 en 1815 de gemoederen tot kalmte gekomen, of men zag in, dat Napoleon bij het uitvaardigen van zijn decreten wel het allerminst door plaagzucht werd gedreven. En zoo kwamen de Staten van Holland reeds in 1817 tot ons dorpsbestuur met den nadrukkelijke uitgesproken raad, zoo spoedig mogelijk een begraafplaats te stichten buiten de kom van het dorp en het oude kerkhof buiten gebruik te stellen. Zij, die nu hoopten, dat in den onhoudbare toestand spoedig verbetering zou komen, moesten nog elf volle jaren wachten, eer de strijd tussen vóór- en tegenstanders was uitgestreden en moesten nog getuige zijn van een feit zooals onder Napoleon niet had kunnen voorkomen; den 9^e Mei 1823 werd in de (Nieuwe) kerk nog een lijk begraven; dat van den op den vierden van die maand overleden Dijkgraaf van Zuidland Cornelis van der Meer. Het zou ons te ver voeren, indien we dezen strijd, die menigmaal met verwoedheid werd gevoerd, in alle fasen wilden nagaan. Vermelden we hier alleen, dat de voornaamste motieven voor dien strijd van kerkelijke zijden waren: vrees voor verlies van inkomsten, die de kerk zoo noode kon missen, en gehechtheid aan de minstens zes eeuwen oude gewoonte om zijn dooden te begraven te midden der levenden, -dat de voornaamste woordvoerders van het behoud waren, vóór 1825 Ds. Gutteling en nadien Ds. Versprille. Deze was het vooral, die met de scherpste en meest pakkende uitdrukkingen het stichten van een nieuwe begraafplaats wist te brandmerken als heiligschennis tegenover onze geliefde dooden. Alleen aan het krachtig optreden van den jongen Burgemeester J. Kluijk, die de opruiende taal van Ds. Versprille aanmerkte als verzet tegen de gestelde macht en dreigde met onmiddellijke gevangenneming, was het te danken dat aan dien onverkwikkelijken strijd een einde kwam.

Intusschen was omstreeks 1820 door de doelheeren van het Sint Jorispilgilde het gebouw, dat dreigde in te storten, afgebroken en de grootste helft, het achterste gedeelte, als tuingrond verkocht, en het overige, langs den Steenenweg, als tuingrond verhuurd. En eindelijk werd op Donderdag 11 September 1828 ten overstaan van P. van Andel, notaris te Brielle het laatste gedeelte van het terrein van St. Joris, waar thans nog onze algemeene begraafplaats is, verkocht aan de gemeente Zuidland voor de som van 175 Hollandsche guldens. De acte van verkoop werd geteekend, in de herberg van den kastelein Loures van Essen, door Johannes

Hoogenboom en Jan Broeder, arbeiders, als gevolmachtigden van het College van Doelheeren, J. Kluit, Jan de Kok en B. Zoeteman, een gevolmachtigden van den gemeenteraad en L. van Essen, herbergier en Teunis van Eck, horlogemaker, als getuigen. Op denzelfde dag en terzelfderplaatse werd nog een andere acte geteekend, ook ter overstaan van Notaris P. van Andel. Volgens deze acte overhandigden de Heeren Hermanus van Driel, Teunis van Eck en Johannes van Beek in hun Qualiteit van Kerkmeesteren aan de Heeren J. Kluit, Jan de Kok, B. Zoeteman, A. van Beek, J. Donker, W. Paling en A. de Lang, uitmakende het Bestuur van Zuidland, een som van f. 750.-. Deze som ontving de Gemeente van de Kerk ter leen, tegen een rente van 5%, om daarmee de kosten te dekken van het inrichten der nieuwe begraafplaats. Tevens werd bepaald, dat de helft der begrafenisgelden gestort zou worden in de kerkekas. Spoedig werd nu begonnen met het gereedmaken van het terrein voor begraafplaatsen. Specie voor het ophoogen van het terrein werd verkregen door het graven van slooten er omheen en een vijver erbij. En nog hetzelfde jaar werd de nieuwe begraafplaats in gebruik genomen voor het begraven van een kind van Aart Saarloos.